

דב חנין

ציטוט מומלץ

חנין ד. 2020. שינוי כיוון 2020 –
איך מתמודדים עם משבר האקלים
וגם משנים בכך את החיים בישראל
לטובה? *אקולוגיה וסביבה* 11(2):
58–59.

נשיא המדינה ראובן (רובי) ריבלין וד"ר דב חנין. תוכנית 'שינוי כיוון 2020' הושקה בתחילת פברואר בבית הנשיא, ומציעה התמודדות ישראלית עם משבר האקלים | צילום: מארק ניימן, לע"מ

שינוי כיוון 2020 – איך מתמודדים עם משבר האקלים וגם משנים בכך את החיים בישראל לטובה?

23 ביוני, 2020

גיליון קיץ 2020 / כרך 11(2)

נקודת מבט

תוכנית 'שינוי כיוון 2020'^[1], שהושקה בתחילת פברואר בבית הנשיא, היא אחד המהלכים הסביבתיים השאפתניים ביותר שהיו בישראל. בהשקת התוכנית, המציעה התמודדות ישראלית עם משבר האקלים, השתתפו נציגים מהאקדמיה, ראשי ערים, מנהיגי ארגונים סביבתיים וחברתיים, נציגי התאחדות הסטודנטים ומועצת תנועות הנוער, ונציגי ממשלה בכירים ובהם מנכ"ל משרד האנרגיה, יו"ר המועצה הארצית לתכנון ובנייה ומנהלת מנהל התכנון הארצי.

נקודת המוצא של התוכנית היא שאף על פי שלישראל אין חלק מרכזי ביצירת משבר האקלים, היא יכולה להיות חלק משמעותי וחשוב בפתרון. התוכנית לא מתווה יעד מספרי לעתיד רחוק, אלא ממוקדת בשינויים שצריכים להיעשות כאן ועכשיו. הסיבה לכך היא שהתמקדות בטווח הארוך לא יוצרת שינויים אמיתיים במציאות העכשווית. במקרים רבים היא עלולה להפוך גם לדרך נוחה למקבלי ההחלטות לחמוק מההחלטות שחייבות להתקבל כעת.

נקודת המוצא של התוכנית היא שבמציאות הישראלית אנחנו, האזרחים, מוצפים בהמוני בעיות מהרגע שאנחנו קמים בבוקר ועד הרגע שאנחנו הולכים לישון. על כן, תהא זו טעות לבנות את קמפיין האקלים סביב תיאור הבעיה. הקשב הישראלי לשמוע על בעיות נוספות שקיימות בעולם, מעבר לבעיות שמטרידות אותנו ביום-יום, מצומצם. אשר על כן, התוכנית ממוקדת בפתרונות – בשינויים שצריכים להיעשות כאן ועכשיו.

התוכנית מציעה שינויים בעלי שני רבדים. ברובד האחד השינויים מכוונים להתמודד עם משבר האקלים. בהקשר הזה העיקרון המארגן שלהם הוא – הקטנת **פליטות של גזי חממה והגדלת יכולת הספיגה שלהם**. ברובד השני, החשוב לא פחות, השינויים המוצעים הם גם פתרונות מעשיים לבעיות המקשות על החיים בישראל כאן ועכשיו. הטענה המרכזית של התוכנית היא שאם נבצע את השינויים המוצעים, לא רק נתרום להתמודדות עם האתגר של משבר האקלים, אלא גם נהפוך את החיים שלנו עכשיו לנוחים וטובים יותר. במובן זה התוכנית עולה בקנה אחד עם האסטרטגיה שהתווה גם הארגון לשיתוף פעולה ולפיתוח כלכליים^[2] (OECD).

אנחנו רואים ב'שינוי כיוון' מפת עקרונות, מצפן שצריך להנחות את כל מקבלי ההחלטות בכלל ההחלטות שהם מקבלים. יחד עם שותפים נוספים באקדמיה, בקהילה הסביבתית, בשלטון המקומי, במגזר העסקי ובחברה

האזרחית נעשה מאמץ גדול כדי לגבות כל אחד מהסעיפים בניירות עמדה מקצועיים שיסמנו את אפשרויות היישום שלהם. זהו מאמץ פתוח להצטרפות. המטרה איננה בהכרח לגבש הסכמה סביב כל ניירות העמדה היישומיים, אלא דווקא לפתוח מרחב של דיון שיצמיח מגוון גדול של אפשרויות יישום מגוונות.

אלה עקרונות התוכנית:

שינוי כיוון באנרגיה – לא החלפה של התלות בפחם בתלות בגז, אלא מעבר מהיר לאנרגיה מתחדשת. אנרגיה מתחדשת מצמצמת זיהום אוויר וגם חוסכת כסף. אפשר לייצר אותה על גבי בניינים, מחלפים ושטחי חקלאות מתאימים – "תנו לשמש גג". אנרגיה מתחדשת יכולה להיות מנוע לפיתוח הפריפריה (למשל בצפון הנגב – בשטחי הערים, המועצות המקומיות והכפרים הבלתי מוכרים) ולחדשנות טכנולוגית ברמה עולמית בתחומי אגירת אנרגיה, הולכתה וניהול הביקושים. אנרגיה מתחדשת מבוזרת עדיפה על תלות באסדות גז בודדות גם מטעמי ביטחון ובטיחות. בו-בזמן יש לקדם חיסכון באנרגיה והפחתת ביקושים, כי גם בתחום האנרגיה חבל על כל טיפה.

שינוי כיוון בתחבורה – במקום העמקת התלות ברכב הפרטי, תלות שיוצרת פקקים הולכים וגדלים, עולה כסף ואף עולה על העצבים, דרושה העדפה אמיתית לתחבורה ציבורית, להולכי רגל ולרכבי אופניים. קודם כול – לתת את המשאב הציבורי שנקרא כביש לשימוש הציבורי של אוטובוסים ומיניבוסים, וליצור רשת של נתיבי תחבורה ציבורית, תוך העדפתה גם ברמזורים ובצמתים. צריך להבטיח תחבורה ציבורית נוחה, מהירה ואמינה בכל מקום ובכל זמן. יש להעביר את התחבורה הציבורית במהירות לחשמל, לחברה להולכי רגל ולקדם תחבורת אופניים.

שינוי כיוון ביחס למערכות הטבעיות – יש לשמור על הטבע כדי שהוא ישמור עלינו. המערכות הטבעיות הן הקולטות היעילות ביותר של גזי חממה, והן חיוניות לחיים שלנו בכל מישור: למזון, למים ולאוויר. הכחדת מינים מאיימת גם על יכולתנו לספק צרכים החיוניים לנו. לפיכך, הגנה על המערכות הטבעיות צריכה להיות קו מנחה בכל ההחלטות שמתקבלות.

שינוי כיוון בחקלאות ובתזונה – יש לקדם חקלאות מקיימת שתפחית פליטות גזי חממה ותספק מזון בריא ומזין יותר. יש לקדם מדיניות תזונה שתצמצם נזקים סביבתיים ופגיעות בריאותיות באמצעות סבסוד מזון בריא, הפחתת התזונה מהחי וצמצום בזבז המזון.

שינוי כיוון בעיר – במקום להתכנן ולבנות עוד פרוורי שינה תלויי רכב פרטי יש לדאוג להתחדשות של הערים ולהפיקתן לירוקות ולדידיויות לבני אדם, להולכי רגל ולרכבי אופניים – עם עצים, עם צל, עם עירוב שימושים ועם בנייה ירוקה.

שינוי הכיוון מחייב **התגייסות של מערכות החינוך, מוסדות המדינה והשלטון המקומי** תוך יצירת שותפויות רחבות בחברה האזרחית ובמגזר העסקי.

דרוש שינוי גם במנגנונים הכלכליים: פחות מיסים על עבודה – יותר מיסים על זיהומים. יותר השקעות ירוקות של המדינה, מוסדות הציבור, קרנות הפנסיה וההשתלמות – ואפס השקעות וסובסידיות להרס הסביבה.

המעבר לכלכלה של ביטחון סביבתי וחברתי חייב בעצמו להיות צודק. דרושות מערכות של הסבה מקצועית ורשתות של ביטחון חברתי עבור כל מי שעלול להיפגע מהשינוי.

סביב העקרונות האלה אנחנו מתכוונים לגייס תמיכה ציבורית רחבה ככל האפשר. ההשקה בבית הנשיא היא צעד ראשון בפעילויות המתוכננות סביב התוכנית בשנת 2020 בכנסת, בשלטון המקומי, במגזר העסקי ובחברה האזרחית.

משבר הקורונה היה המחשה מוקטנת של משבר האקלים. הוא המחיש שאנחנו לא באמת יכולים להתעלם מאילוציה של הרקמה הסביבתית שאנחנו מתקיימים בתוכה. כמו למשבר האקלים, גם לקורונה הייתה דמות חברתית ברורה, דפוס חברתי של נפגעים והעמקה קשה של פערים חברתיים. אבל לא פחות חשוב, משבר הקורונה גם המחיש שנוכח סכנה גדולה – קיימת בחברה נכונות לעשות שינויים גדולים.

לפיכך, שינוי הכיוון הדרוש והדחוף הוא גם אפשרי.

בידינו הדבר.

1. אתר אקלים ישראל. שינוי כיוון: 2020. www.climatechangeisrael.org/doing

2. OECD. 2019. Accelerating climate action – Refocusing policies through a well-being lens.